

Most: město zároveň zaniklé i zrozené

Author: Radomíra Sedláková | Published: 19.03.2010

Založení nového města bylo vždy velmi významným aktem. Kdysi dávno o místě i době rozhodoval kněz a půda města byla považována za posvátnou, když v době středověké už to byla záležitost více „úřední“, města z rozhodnutí panovníka vytyčoval lokátor. A ještě později jejich roli převzali urbanisté. Doba moderní ovšem města už nezakládala příliš často, měla jich téměř všude z minulosti dost. Přesto Československo ještě relativně nedávno zažilo jakési nové „zakladatelské“ období, a to v 50. letech minulého století. Šlo o tzv. nová socialistická městečka, jež ovšem obvykle skončila jako malá sídliště nedaleko historických měst. Zcela zvláštní osud a vývoj mělo v té době město Most. Je to město, které má sice dlouhou historii, ale jeho dnešní podoba je zcela nová.

Život na hnědém uhlí

Most vznikl zřejmě před rokem 1253, byl založen na šachovnicovém půdorysu a měl kromě farního kostela Panny Marie také velký klášter minoritů. Roku 1515 město zničil požár, ale okamžitě bylo vystavěno znovu, přitom pozdně gotický Most byl na svou dobu velmi moderní a výstavný, s domy již kamennými a s novými velkolepými kostely. Pak Most žil tak, jako většina českých měst - střídaly se doby hubené a doby tučné, přicházely války a morové epidemie, ale také nálezy ložisek stříbra a mědi - a uhlí.

Až 2. polovina 19. století dala městu výjimečnost. O hnědém uhlí v zemi pod ním a kolem něj se vědělo dlouho, ale až v této době začalo mít toto nerostné bohatství pro město skutečný význam. V roce 1862 bylo kolem Mostu 302 důlních závodů a v roce 1871 vznikla první uhelná společnost. Z uhlí vzešlo bohatství, které se ve tváři města rychle projevilo - bylo postaveno divadlo, pošta, město dostalo elektrické osvětlení a pro dobrou pitnou vodu vznikla v letech 1911-14 přehrada. Po vzniku Československa se v Mostě postavily další stavby, které měly potvrdit nejen bohatství, ale také českost města - gymnasium či reprezentační dům. Po celou dobu se ovšem vědělo, že veliké zásoby uhlí jsou přímo pod historickým městem. Všichni ovšem váhali s otevřením dolu právě tam - ale stejně tak váhali s investicemi do oprav, do údržby.

Ukončení II. světové války Mostu přineslo odsun německých obyvatel a jen o něco málo později také oživení úvah, co s onou zásobou uhlí pod městem. Bylo potřebné - podle dobového mínění bylo potřebné. Rozhodnutí o likvidaci starého historického Mostu ale trvalo dlouho. Přece jen bylo jasné, že to je dramatický zásah do života zdejších obyvatel i krajiny, něco výjimečného. Rozhodovalo se ale v pozicích politicko-ekonomických, nikoli kulturně-historických. Tady nutno přiznat, že až do sklonku 60. let nebyla architektura 19. století příliš vysoko hodnocena. V Mostu k tomuto sentimentu bylo nutné připočítat celkově zanedbaný stavebně-technický stav města a k tomu ten prokletý pocit „německého“ města. Historický Most tak byl nakonec obětován, s výjimkou děkanského kostela Panny Marie, který ovšem pro svou další existenci musel být přesunut.

Takřka utajený zdroj

Výstavba nového Mostu byla neobyčejným architektonickým a urbanistickým dílem. Kolem celé akce bylo tolik utajovaných a zakrývaných skutečností, že i samotný vznik města zůstal jakoby utajen. Jen některé stavby po dokončení byly publikovány, jen málo jejich autorů bylo známo mimo architektskou obec. A přitom je zřejmé, že to byl úkol spojený s mnoha neobyčejnými otázkami. Nešlo jen o to, kam bude nové město situováno, ale také - jak bude velké, co všechno v něm bude muset být, jak to vše skloubit s těžbou hnědého uhlí, která byla až příliš velkorysá...

Architekt Václav Krejčí u toho byl. Stal se hlavním autorem koncepce nového Mostu, s tímto městem strávil

čtyřicet let svého života a měl s ním jen těžko představitelné zkušenosti. Zmíněná kniha přináší jeho osobní vzpomínky i citáty z nejrůznějších usnesení a rozhodnutí, které s odstupem doby a seřazeny za sebou dávají velmi plastický obraz života celé tehdejší společnosti „ Obnova starého města, jeho rekonstrukce by byla mnohem dražší než zbourání starého a dostavba nového ... Ve stejném stavu však byla řada dalších historických měst v republice, ovšem alespoň částečně se udržovala. Podstatný a zásadní rozdíl však spočíval v tom, že likvidace města Mostu uvolní 100 miliónů tun kvalitního hnědého uhlí ... Proto ... byl místo rekonstrukce starého Mostu vybudován Most nový“ - tolik kniha k rozhodnutí, které vedlo k unikátnímu jevu, totiž zániku a současnému vzniku jednoho města.

V severních Čechách se dnes opět diskutuje o zásobách uhlí pod jinými městy. Kniha V. Krejčího má tak právě dnes vysoce aktuální ráz, možná aktuálnější, než sami jsme ochotni připustit.

19.03.2010 09:22, Radomíra Sedláková